

ARCHAI (počátky)

Starý řecký předpoklad – a vlastně předsudek –, že z jednoho jediného „počátku“ vzniklo (resp. vzniká) všechno, je třeba definitivně odmítnout. Skutečným problémem (nebo aspoň jediným skutečným problémem) totiž není vznik; a není jím ani zánik (jak má za to třeba Whitehead), nýbrž „trvání“. Jde přece o to, že žádná „setrvalost“ či „setrvačnost“ není samozřejmá (jak to vštěpoval do evropského povědomí – proti Aristotelovi – zejména Newton); vždycky je třeba se tázat, čím je taková – pozorovaná! – setrvačnost udržována, tj. čím aktivita je skryta za tím, že se něco jeví jako neměnné, beze změny. Aby byla nějaká neměnnost, nějaká setrvalost možná, musí být vynaloženo úsilí na její zachování. A proto je nemyslitelné, aby vše, co se v našem světě (tj. v tomto Vesmíru) děje, mělo někde v nedohlednu „na počátku“ jednu jedinou událost, jediný čin, akt, „výkon“ (eventuelně „příčinu“ – ale myšlenku příčinnosti považujeme za vadnou a nedržitelnou). Tento svět trvá jen díky nespočetným ustavičně znovu se „rodícím“ (emergujícím) „počátkům“, z nichž aspoň některé jsou s to navázat na něco z dosavadních „složek“ světa, na některé ještě se dějící a možná právě končící vnitrosvětne „události“, a to tak, že něco z nich jakožto z minulosti berou na sebe a podržují to právě tak, že to vypadá jako trvání – a že to také skutečné trvání jest, ovšem jiné, než jak si to máme zvyk představovat (totiž jako neměnnost, dokonce netečnost). Zkušenost nám naopak říká, že nejrozličnějších „počátků“ je všude až až, ale že dotáhnout něco od pouhého „počátku“ až do plného „uskutečnění“ je obtížné a někdy vysilující. Tak to ovšem vypadá, když se na to díváme „po lidsku“; z hlediska „přírody“, tedy když tomu „rozumíme“ z hlediska organismů, z hlediska života; musíme se však tázat, zda to platí i za hranicemi sféry živých jsoucen (až už na nižších a nejnižších úrovních, anebo naopak v dimenzích kosmických). Problém tu spočívá v tom, že o tom máme málo vědomostí, a pokud nějaké máme, jsou to vlastně myšlenkové konstrukce, které jsou pochopitelně zatíženy některými neuvědoměnými a nekontrolovanými předsudky (zejména pak zpředmětňováním a vším, k čemu vedlo a vede).

(Písek, 090725-3.)